ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC NÔNG LÂM

NGUYỄN VĂN HUY

NGHIÊN CỨU TÍNH ĐA DẠNG LOÀI CÂY DƯỢC LIỆU TẠI KHU BẢO TỒN THIÊN NHIÊN NÀ HẨU TỈNH YÊN BÁI

LUẬN VĂN THẠC SĨ LÂM HỌC

THÁI NGUYÊN - 2018

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC NÔNG LÂM

NGUYỄN VĂN HUY

NGHIÊN CỨU TÍNH ĐA DẠNG LOÀI CÂY DƯỢC LIỆU TẠI KHU BẢO TỒN THIÊN NHIÊN NÀ HẨU TỈNH YÊN BÁI

Ngành: Lâm học
Mã số ngành: 8620201

LUẬN VĂN THẠC SĨ LÂM HỌC

Người hướng dẫn khoa học: TS. HỒ NGỌC SƠN

THÁI NGUYÊN - 2018

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là đề tài nghiên cứu do tôi thực hiện. Các số liệu và kết luận nghiên cứu trình bày trong luận văn chưa từng được công bố ở các nghiên cứu khác.

Tôi xin chịu trách nhiệm về nghiên cứu của mình.

Thái Nguyên, tháng 9 năm 2018

Tác giả

Nguyễn Văn Huy

LỜI CẢM ƠN

Trong quá trình hoàn thành luận văn, ngoài sự nỗ lực của bản thân tôi đã nhận được sự hướng dẫn, giúp đỡ nhiệt tình của các Thầy giáo, Cô giáo, các tổ chức, cá nhân.

Tôi xin gửi lời biết ơn sâu sắc tới thầy giáo TS. Hồ Ngọc Sơn đã bồi dưỡng, khuyến khích và hướng dẫn tôi đi sâu nghiên cứu về lĩnh vực hết sức thú vị và có ý nghĩa qua luận văn này.

Tôi xin chân thành cảm ơn các Thầy giáo, cô giáo trong phòng Quản lý đào tạo sau đại học, khoa Lâm nghiệp đã luôn động viên, giúp đỡ tôi nhiệt tình và chỉ dẫn nhiều ý kiến chuyên môn quan trọng.

Qua bản luận văn này, tôi cũng xin bày tỏ lòng biết ơn đến Ban quản lý, cán bộ và nhân dân các xã xung quanh Khu bảo tồn thiên nhiên Nà Hẩu, tỉnh Yên Bái nơi triển khai đề tài, đã tạo điều kiện thuận lợi, giúp đỡ tôi trong suốt quá trình thu thập số liệu và điều tra hiện trường.

Mặc dù bản thân có nhiều cố gắng nhưng trong quá trình thực hiện đề tài không thể tránh khỏi những thiếu sót, rất mong nhận được sự đóng góp ý kiến quý báu để bản luận văn được hoàn thiện hơn.

Cuối cùng, tôi xin cam đoan các kết quả, số liệu được trình bày trong luận văn là trung thực, khách quan.

Thái Nguyên, tháng 9 năm 2018

Tác giả

Nguyễn Văn Huy

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN i
LỜI CẢM ƠN ii
MỤC LỤC iii
DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT vi
DANH MỤC BẢNG BIỂU vii
DANH MỤC HÌNH viii
MỞ ĐẦU 1
1. Tính cấp thiết của đề tài 1
2. Mục tiêu của đề tài 2
3. Ý nghĩa của đề tài 2
Chương 1. TỔNG QUAN NGHIÊN CỨU 3
1.1. Cơ sở lý luận của đề tài 3
1.1.1. Khái niệm dược liệu và cây dược liệu 3
1.1.2. Khái niệm đa dạng sinh học 4
1.1.3. Khái niệm suy thoái đa dạng sinh học 4
1.1.4. Bảo tồn đa dạng sinh học 4
1.2. Những nghiên cứu trên Thế giới 5
1.2.1. Nghiên cứu đa dạng sinh học và bảo tồn trên thế giới 5
1.2.2. Nghiên cứu cây dược liệu trên thế giới 6
1.3. Những nghiên cứu ở Việt Nam 9
1.3.1. Nghiên cứu đa dạng cây dược liệu tại Việt Nam 9
1.3.2. Những nghiên cứu về cây thuốc địa phương ở Việt Nam 12
1.3. Tổng quan khu vực nghiên cứu 17
1.3.1. Điều kiện tự nhiên 17
1.3.2. Điều kiện dân sinh, kinh tế - xã hội 27
1.3.3. Nhận xét, đánh giá thuận lợi, khó khăn của điều kiện tự nhiên kinh tế - xã hội tới bảo tồn loài cây dược liệu 29
Chương 2. ĐỐI TƯỢNG, PHẠM VI, NỘI DUNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU 31

2.1. Đối tượng nghiên cứu 31
2.2. Phạm vi nghiên cứu 31
2.3. Nội dung nghiên cứu 31
2.4. Phương pháp nghiên cứu 31
2.4.1. Phương pháp kế thừa tài liệu 31
2.4.2. Phương pháp phỏng vấn 32
2.4.3. Điều tra theo tuyến có sự tham gia của người cung cấp thông tin. 33
2.4.4. Phương pháp xử lý số liệu 36
Chương 3. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU VÀ THẢO LUẬN 37
3.1. Tính đa dạng về thành phần loài, dạng sống và đặc điểm phân bố của các loài cây dược liệu tại khu vực 37
3.1.1. Đa dạng thành phần loài sử dụng làm thuốc đã ghi nhận được tại KBT 37
3.1.2. Sự phong phú và đa dạng về dạng sống 38
3.1.3. Đặc điểm phân bố của các loài cây dược liệu tại khu vực 39
3.2. Tri thức địa phương trong sử dụng cây dược liệu của người dân địa phương 40
3.3. Thực trạng sử dụng và giá trị bảo tồn của tài nguyên cây thuốc tại khu vực nghiên cứu 51
3.3.1. Thực trạng khai thác và sử dụng cây cây dược liệu 51
3.3.2. Những cây thuốc quí hiếm, cần bảo tồn tại Khu vực nghiên cứu 51
3.3.3. Đặc điểm hình thái một số loài cây dược liệu chính được người dân sử dụng nhiều và loài dược liệu quý hiếm 52
3.4. Tác động đến các loài cây dược liệu tại khu vực nghiên cứu 66
3.5. Đề xuất một số giải pháp bảo tồn và phát triển loài cây dược liệu 67
3.5.1. Tuyên truyền, nâng cao nhận thức về việc thu hái cây dược liệu để đảm bảo tính đa dạng. 67
3.5.2. Trồng cây thuốc ở vùng đệm để bảo tồn và phát triển các bài thuốc địa phương 68
3.5.3. Giải pháp bảo vệ, phát triển rừng để hạn chế các tác động xấu đến loài cây dược liệu 69
3.5.4. Giải pháp nghiên cứu khoa học 69

Chương 4. KẾT LUẬN VÀ KIẾN NGHỊ 70
4.1. Kết luận 70
4.2. Tồn tại 70
4.3. Kiến nghị 71
TÀI LIỆU THAM KHẢO 72
PHỤ LỤC 75

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT

DD	: Thiếu dữ liệu
ĐDSH	: Đa dạng sinh học
EN	: Nguy cấp
KBTTN	: Khu bảo tồn thiên nhiên
LC	: Ít quan tâm
ODB	: Ô dạng bản
OTC	: Ô tiêu chuẩn
RNSL	: Rừng nguyên sinh
RTS	: Rừng tái sinh
VU	: Sẽ nguy cấp

DANH MỤC BẢNG BIỂU

Bảng 1.1. Các chỉ tiêu khí hậu cơ bản 20
Bảng 1.2. Thành phần thực vật bậc cao ở Khu bảo tồn Nà Hẩu 22
Bảng 1.3. So sánh khu hệ thực vật Nà Hẩu với một số khu bảo vệ khác 22
Bảng 1.4. Các họ thực vật có nhiều loài ở khu BTTN Nà Hẩu 23
Bảng 1.5. Phân loại thực vật theo công dụng 25
Bảng 1.6. Mức độ nguy cấp của các loài thực vật 26
Bảng 3.1. Đa dạng bậc ngành cây dược liệu trong Khu bảo tồn 37
Bảng 3.2. Tri thức địa phương trong việc khai thác và sử dụng cây dược liệu 41
Bảng 3.3. Phân cấp bảo tồn các loài cây dược liệu tại khu vực nghiên cứu 52

DANH MỤC HÌNH

Hình 1.1. Vị trí địa lý khu bảo tồn thiên nhiên Nà Hẩu 17
Hình 1.2. Hiện trạng rừng năm 2017 khu bảo tồn thiên nhiên Nà Hẩu 21
Hình 3.1. Tỷ lệ dạng sống của các loài cây thuốc 39
Hình 3.2. Cây Quyển bá 53
Hình 3.3. Thiên niên kiện 53
Hình 3.4. Móc đủng đỉnh 54
Hình 3.5. Móc đủng đỉnh 54
Hình 3.6. Chè Súm 54
Hình 3.7. Cà dại hoa trắng 55
Hình 3.8. Dứa dại 55
Hình 3.9. Cỏ cứt lợn 56
Hình 3.10. Khôi tía 56
Hình 3.11. Đơm nem 57
Hình 3.12. Diếp cá 57
Hình 3.13. Râu hùm 58
Hình 3.14. Dây quai ba lô 58
Hình 3.15. Thảo quả 59
Hình 3.16. Vối thuốc 59
Hình 3.17. Mã đề 60
Hình 3.18. Tiêu ré trần 60
Hình 3.19. Cỏ Lào 61
Hình 3.20. Thông Đất 61
Hình 3.21. Thủy xương bồ 62
Hình 3.22. Bồng bồng 62
Hình 3.23. Bọt Ếch lông 63
Hình 3.24. Vàng đắng 63
Hình 3.25. Vú Bò 64
Hình 3.26. Cỏ may 64
Hình 3.27. Ngải cứu rừng 65
Hình 3.28. Rau Sam 65
Hình 3.29. Muồng Lạc 66
Hình 3.30. Thồm Lồm 66